

C/2024/6018

23.10.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Opiekunowie

(opinia z inicjatywy własnej)

(C/2024/6018)

Sprawozdawca: **Pietro Vittorio BARBIERI**

Doradca	Carlo GIACOBINI, z ramienia sprawozdawcy
Decyzja Zgromadzenia Planarnego	24.1.2023
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	25.6.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	10.7.2024
Sesja plenarna nr	589
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	186/1/3

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES):

1.2. Zauważa⁽¹⁾, że europejska strategia w dziedzinie opieki nie zawiera wystarczających środków wspierających sytuację opiekunów nieformalnych, i odnotowuje, że dyrektywa (UE) 2019/1158⁽²⁾, zgodnie z jej podstawą prawną, ma zastosowanie wyłącznie do osób pozostających w stosunku pracy. Apeluje do Komisji o nadanie priorytetowego znaczenia kwestii opiekunów nieformalnych oraz o ustanowienie platformy wymiany najlepszych praktyk, by wspierać państwa członkowskie we wdrażaniu wykonalnych rozwiązań w celu zaradzenia istniejącym niedociągnięciom w odniesieniu do opiekunów nieformalnych. Wzywa państwa członkowskie, by wdrożyły zalecenie Rady w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i wysokiej jakości opieki długoterminowej, podejmując odpowiednie kroki w celu przyjęcia strategii politycznych i środków mających wspierać sytuację opiekunów nieformalnych.

1.3. Odnotowuje, że na warunki życia opiekunów nieformalnych często negatywnie wpływają przeciążenie psychofizyczne, marginalizacja i izolacja, oraz apeluje, by polityka państw członkowskich sprzyjała zapewnieniu szerokiej gamy wysokiej jakości usług długoterminowej opieki środowiskowej.

1.4. Stwierdza, że nieformalna opieka rodzinna jest często podyktowana przynusem ze względu na brak odpowiednich usług i właściwego wsparcia, i wzywa do zapewnienia możliwości samostanowienia i rzeczywistego wyboru poprzez wprowadzenie stosownych strategii politycznych, zabezpieczeń, środków i usług.

⁽¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Rola członków rodziny opiekujących się osobami z niepełnosprawnością i osobami starszymi: gwałtowne nasilenie się tego zjawiska podczas pandemii” (Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 75).

⁽²⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE (Dz.U. L 188 z 12.7.2019, s. 79).

1.5. Mając na uwadze, że ryzyko wypalenia zawodowego i przeciążenia psychofizycznego opiekunów nieformalnych jest szczególnie wysokie, zwłaszcza w perspektywie długoterminowej, podkreśla, że państwa członkowskie muszą pilnie wprowadzić politykę gwarantującą powszechną dostępność usług wytchnieniowych oraz rozwiązań wspierających i chroniących opiekunów nieformalnych (medycyna prewencyjna i opieka wyręczająca).

1.6. Zauważa, że również w ramach nieformalnej opieki rodzinnej występują znaczne różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn, w związku z czym wzywa⁽³⁾ do zmniejszenia tych nierówności, w tym poprzez wzmocnienie i rozszerzenie wdrażania wytycznych zawartych już w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. oraz w europejskiej strategii w dziedzinie opieki.

1.7. Zaznacza, że nieformalna opieka rodzinna prowadzi do materialnego i niematerialnego zubożenia zaangażowanych osób i ich rodzin, w związku z czym apeluje, by w ramach swej polityki państwa członkowskie przewidziały rozwiązania ograniczające to zjawisko i jemu zapobiegające i by rozważyły przy tym również wprowadzenie odpowiednich transferów pieniężnych.

1.8. Wnosi, by państwa członkowskie poświęciły większą uwagę zwiększaniu świadomości w celu zachęcania do korzystania i ułatwiania korzystania z usług opieki długoterminowej i wsparcia przez osoby potrzebujące opieki długoterminowej, ich rodziny, pracowników realizujących opiekę długoterminową i opiekunów nieformalnych, w tym na szczeblu regionalnym i lokalnym, zgodnie z zaleceniem 2022/C 476/01⁽⁴⁾.

1.9. Zważywszy, że możliwość utrzymania normalnego zatrudnienia i wynagrodzenia przez opiekunów nieformalnych ma pierwszoplanowe znaczenie, wzywa do dalszego wzmocnienia i rozszerzenia form elastycznej organizacji pracy przewidzianych w dyrektywie 2019/1158.

1.10. Zauważa, że często po zakończeniu sprawowania nieformalnej opieki rodzinnej opiekun jest pozbawiony możliwości podjęcia nowego zatrudnienia lub powrotu do poprzedniej pracy, w związku z czym wzywa państwa członkowskie, by w ramach swej polityki zatrudnienia wprowadzały zachęty, gwarancje i rozwiązania gwarantujące im możliwość powrotu do pracy zarobkowej i wykorzystanie zdobytego doświadczenia.

1.11. Uważa, że dla monitorowania wpływu przepisów i uregulowań zasadnicze znaczenie ma dostęp do danych jakościowych i ilościowych opisujących rzeczywiste warunki życia opiekunów nieformalnych, w związku z czym wzywa do przyjęcia dalszych strategii badań, zwłaszcza we współpracy z Eurofoundem, również z udziałem zainteresowanych stron.

1.12. Apeluje o włączenie opiekunów rodzinnych do obchodów Międzynarodowego Dnia Opieki i Wsparcia, tak by zostali uznani w europejskim systemie opieki.

2. Uwagi ogólne

2.1. We wcześniejszej opinii⁽⁵⁾ Komitet nakreślił pewne aspekty wspomnianego zjawiska, uzupełniając je o ustalenia i analizy dotyczące opieki nieformalnej.

2.2. Komitet Ochrony Socjalnej (SPC) i Komisja Europejska (DG EMPL) opublikowały sprawozdanie z 2021 r. „Long-Term Care Report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society” [Opieka długoterminowa – Tendencje, wyzwania i szanse w starzejącym się społeczeństwie], w którym przedstawiono dodatkowy ogólny obraz tego zjawiska obejmujący wiele elementów umożliwiających określenie wpływu opieki nieformalnej.

2.3. Zwłaszcza w sprawozdaniu dotyczącym opieki długoterminowej przedstawiono negatywny wpływ nieformalnej opieki nad starszymi członkami rodziny lub krewnymi z niepełnosprawnościami wymagającymi intensywnego wsparcia na dochody osobiste i świadczenia emerytalne osób sprawujących tę opiekę, co prowadzi do ich zubożenia.

⁽³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Strategia na rzecz równouprawnienia płci” (Dz.U. C 364 z 28.10.2020, s. 77).

⁽⁴⁾ Zalecenie Rady z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej (Dz.U. C 476 z 15.12.2022, s. 1).

⁽⁵⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Rola członków rodziny opiekujących się osobami z niepełnosprawnością i osobami starszymi: gwałtowne nasilenie się tego zjawiska podczas pandemii” (Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 75).

2.4. W dyrektywie (UE) 2019/1158 w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów rozszerzono prawa na opiekunów, przewidując dla nich elastyczne urlopy i ułatwienia w pracy umożliwiające opiekę nad członkami rodziny wymagającymi wsparcia, wprowadzono środki godzenia życia rodzinnego i zawodowego, a także wsparto równość mężczyzn i kobiet w miejscu pracy poprzez zachęcanie do równiejszego podziału obowiązków rodzinnych między mężczyznami i kobietami. Ponadto wprowadzono dodatkowe środki ochrony przed dyskryminacją rodziców i opiekunów w miejscu pracy, zakazując niekorzystnego traktowania ze względu na warunki rodzinne lub zapotrzebowanie na opiekę.

2.5. Dyrektywa 2019/1158 – formalnie transponowana do prawa niemal wszystkich krajów UE – nie dotyczy sytuacji opiekunów nieformalnych, którzy nie pracują zawodowo lub zrezygnowali z pracy na rzecz wypełniania swoich zadań i roli w zakresie opieki nieformalnej.

2.6. W europejskiej strategii w dziedzinie opieki⁽⁶⁾ wytyczono najważniejsze cele w zakresie poprawy opieki, w tym dostępności, jakości, zrównoważoności, innowacji i włączenia społecznego. Przewiduje się środki i działania służące osiągnięciu celów strategii, które mogą obejmować propagowanie najlepszych praktyk, wsparcie finansowe programów opieki, innowacje technologiczne w opiece oraz współpracę między państwami członkowskimi.

2.7. W europejskiej strategii w dziedzinie opieki wzywa się państwa członkowskie do „opracowania środków wsparcia dla opiekunów nieformalnych, np. doradztwa, wsparcia psychologicznego, opieki wytchnieniowej lub odpowiedniego wsparcia finansowego”, które nie zniechęcają do uczestnictwa w rynku pracy, „jak również polityki formalizacji opieki nieformalnej”. Zalecenie Rady z 8 grudnia 2022 r.⁽⁷⁾ dotyczy dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej. Zalecenie to odnosi się do „wszystkich osób potrzebujących opieki długoterminowej oraz wszystkich opiekunów formalnych i nieformalnych. Ma ono zastosowanie do opieki długoterminowej świadczonej we wszystkich miejscach świadczenia opieki”.

2.8. W zaleceniu definiuje się „opiekę nieformalną” jako opiekę długoterminową zapewnianą przez opiekuna nieformalnego tzn. kogoś w otoczeniu społecznym osoby potrzebującej opieki, w tym partnera, dziecko, rodzica lub inną osobę, która nie jest zatrudniona jako osoba zawodowo zajmująca się opieką długoterminową.

2.9. W zaleceniu 2022/C 476/01:

2.9.1. W pkt 9 „zaleca się państwom członkowskim ustanowienie jasnych procedur identyfikowania opiekunów nieformalnych i wspierania ich w działaniach opiekuńczych poprzez:

- a) ułatwianie ich współpracy z pracownikami realizującymi opiekę długoterminową,
- b) pomoc w dostępie do niezbędnych szkoleń, w tym szkoleń w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, doradztwa, opieki zdrowotnej, wsparcia psychologicznego i opieki wytchnieniowej, a także wspieranie ich w godzeniu obowiązków zawodowych i związanych z opieką,
- c) zapewnienie im dostępu do ochrony socjalnej lub odpowiedniego wsparcia finansowego, a jednocześnie zadbanie o to, aby takie wsparcie nie zniechęciło ich do uczestnictwa w rynku pracy”.

2.9.2. W pkt 10 lit. g) przewiduje się „wprowadzanie środków mających na celu podnoszenie świadomości, zachęcanie do korzystania i ułatwianie korzystania z dostępnych usług opieki długoterminowej i wsparcia przez osoby potrzebujące opieki długoterminowej, ich rodziny, pracowników realizujących opiekę długoterminową i opiekunów nieformalnych, w tym na szczeblu regionalnym i lokalnym”.

2.10. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 5 lipca 2022 r. „W kierunku wspólnych europejskich działań w dziedzinie opieki”⁽⁸⁾:

2.10.1. W pkt 72 „wzywa Komisję do przedstawienia Parlamentowi i Radzie europejskiego programu dotyczącego opiekunów oraz, w jego ramach, europejskiego programu dotyczącego nieformalnych opiekunów z pakietem działań na szczeblu UE dotyczących opieki nieformalnej, a także, jeżeli dotyczy to kompetencji na szczeblu krajowym, wzywa państwa członkowskie do wsparcia tej europejskiej strategii za pomocą ambitnych i skoordynowanych działań i programów krajowych, aby zidentyfikować, uznać i docenić różne rodzaje opieki nieformalnej w Europie oraz zidentyfikować różnorodne potrzeby różnych grup opiekunów, w tym młodych opiekunów i opiekunów dochodzących, z myślą o ułatwieniu deklaratywnego zatrudnienia oraz o zapewnieniu ubezpieczenia i ochrony socjalnej, niezależnie od różnych warunków zamieszkania lub sytuacji administracyjnej i statusu opiekunów”.

⁽⁶⁾ COM(2022) 440 final.

⁽⁷⁾ Zalecenie Rady z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej (Dz.U. C 476 z 15.12.2022, s. 1), zwane dalej „zaleceniem”.

⁽⁸⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 lipca 2022 r. W kierunku wspólnych europejskich działań w dziedzinie opieki (Dz.U. C 47 z 7.2.2023, s. 30).

2.10.2. W pkt 73 „wzywa państwa członkowskie, by rozważyły sformalizowanie opieki nieformalnej i różne warianty wsparcia finansowego w zależności od różnych potrzeb i realiów w trosce o zagwarantowanie opiekunom dobrych standardów w zakresie praw, wsparcia finansowego i ochrony socjalnej”.

3. Kontekst opinii, w tym odnośny wniosek ustawodawczy

3.1. W komunikacie Komisji w sprawie europejskiej strategii w dziedzinie opieki podkreślono⁽⁹⁾, że inwestowanie w sektor opieki formalnej przyczyniłoby się do zapewnienia, aby opieka nieformalna była wyborem, a nie koniecznością. Opieka nad bliskimi ma dużą wartość społeczną i ekonomiczną. W komunikacie podkreślono również, że osoby wykonujące obowiązki opiekuńcze powinny mieć możliwość decydowania o tym, w jakim stopniu będą łączyć opiekę z pracą zarobkową. W związku z tym powinny mieć dostęp do usług, które umożliwiają godzenie obowiązków opiekuńczych z życiem zawodowym oraz korzystanie ze wsparcia i pomocy (profilaktyki, badań przesiewowych) zgodnie z ich wyborami życiowymi.

3.2. W motywie D rezolucji Parlamentu Europejskiego z 5 lipca 2022 r. stwierdza się, że „80 % całej opieki długoterminowej w Europie jest świadczone przez nieformalnych opiekunów, którymi w przeważającej większości są kobiety bez dostępu do sprawiedliwych warunków pracy, przeważnie nieopłacane i/lub pozbawione odpowiedniego wsparcia socjalnego, a to powoduje skrajną genderyzację opieki; mając na uwadze, że świadczenie opieki nieformalnej wiąże się z brakiem praw takich jak urlop chorobowy i wypoczynkowy, a także z obniżeniem wskaźnika zatrudnienia w związku z urlopem macierzyńskim, ojcowskim i wychowawczym, wzrostem wskaźników ubóstwa i wykluczenia społecznego, słabszym zdrowiem psychicznym oraz wzrostem poczucia izolacji społecznej i samotności, co negatywnie wpływa na zdrowie fizyczne i psychiczne, dobrostan i włączenie społeczne; mając na uwadze, że według szacunków wkład kobiet w nieodpłatną pracę opiekuńczą przynosi światowej gospodarce 11 bln USD rocznie, co stanowi 9 % światowego PKB”.

3.3. W motywie 11 zalecenia 2022/C 476/01 zauważa się, że „wartość godzin opieki długoterminowej świadczonej przez opiekunów nieformalnych (...) ocenia się na około 2,5 % PKB Unii”. W motywie 12 stwierdza się, że „nie da się stale polegać w dużym stopniu na opiece nieformalnej” oraz że „należy spodziewać się wzrostu potrzeb w zakresie opieki formalnej i presji na budżety publiczne”.

3.4. W motywie 20 zalecenia 2022/C 476/01 podkreśla się, że „opieka nieformalna ma zasadnicze znaczenie, jeśli chodzi o zapewnienie opieki długoterminowej, gdyż opiekę zazwyczaj w dużej mierze zapewniają opiekunowie nieformalni, głównie kobiety, często ze względu na brak dostępnej i przystępnej cenowo formalnej opieki długoterminowej”.

3.5. Wiele osób decyduje się na świadczenie opieki nieformalnej lub korzystanie z niej z pobudek osobistych. Jednak sprawowanie opieki nieformalnej może odbijać się na zdrowiu fizycznym i psychicznym oraz samopoczuciu opiekunów i stanowi istotną przeszkodę w zatrudnieniu, zwłaszcza dla kobiet. Wpływa to bezpośrednio na ich bieżące dochody oraz na wysokość emerytury w związku z nabyciem ograniczonych uprawnień emerytalnych, co może mieć jeszcze większe znaczenie dla opiekunów wykonujących dodatkowe obowiązki w zakresie opieki nad dziećmi i obowiązki rodzicielskie.

3.6. W europejskiej strategii w dziedzinie opieki podkreślono, że świadczenie opieki ma poważne konsekwencje dla opiekunów nieformalnych, m.in. negatywny wpływ na ich obecne i przyszłe dochody oraz na ich zdrowie psychiczne. W strategii stwierdza się, że: „Większą część zadań związanych z opieką wykonują kobiety, co często prowadzi do tego, że dostosowują swój tryb pracy do obowiązków opiekuńczych, w tym decydują się na przerwy w karierze zawodowej, pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy lub całkowite i przedwczesne opuszczenie rynku pracy. Jest to szczególnie problem w przypadku osób samotnie wychowujących dzieci, przy czym zdecydowaną większość takich osób stanowią kobiety. Niektóre osoby borykają się z podwójnym obciążeniem, jakim jest jednoczesna opieka nad dziećmi i innymi niesamodzielnymi członkami rodziny. W okresie przed pandemią w 2019 r. prawie jedna trzecia (32,6 %) niepracujących kobiet w wieku 25–49 lat wskazała, że obowiązki opiekuńcze stanowią główną przyczynę nieszukania przez nie pracy, w porównaniu z 7,6 % mężczyzn nieaktywnych zawodowo”.

4. Uwagi ogólne

Europejska strategia w dziedzinie opieki:

4.1. Przewiduje poszerzenie możliwości wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się przez wszystkie zainteresowane strony dzięki programom wzajemnego uczenia się obejmującym wszystkie aspekty opieki.

4.2. Wzywa państwa członkowskie do stworzenia warunków umożliwiających podmiotom świadczącym opiekę, w tym organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i podmiotom gospodarki społecznej, odgrywanie aktywnej roli w opracowywaniu i świadczeniu wysokiej jakości usług opieki oraz do poprawy warunków pracy w tym sektorze, a także do wspierania działań władz regionalnych i lokalnych ukierunkowanych na inwestycje w usługi opieki.

⁽⁹⁾ Punkt 3.2.

4.3. Podobnie jak dyrektywa 1158/2019 – nie porusza w wyraźny sposób kwestii sytuacji opiekunów nieformalnych, którzy nie pracują zawodowo lub zrezygnowali z pracy na rzecz opieki nieformalnej, i nie proponuje środków wspierających ich sytuację.

EKES:

4.4. Zauważa, że istnieje faktyczna luka między europejską strategią, jej realizacją i rzeczywistą sytuacją, która to luka jest odczuwalna dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, pracowników służby zdrowia i osób korzystających z opieki. Odnotowuje również różnice w stosowaniu dyrektywy 2019/1158 występujące między państwami członkowskimi.

4.5. Ubolewa nad utrudnianiem dostępu do praw, zwłaszcza do praw finansowych i prawa do informacji o dostępnych programach, oraz nad skomplikowanym dostępem do wsparcia, który wynika często z nadmiernej i złożonej biurokracji oraz z braku informacji.

4.6. Zauważa, że należy zająć się kwestią reprezentacji społecznej, jeżeli celem jest poczynienie postępów we wprowadzaniu odpowiednich i zrównoważonych rozwiązań.

4.7. Ponownie podkreśla potrzebę pogłębienia wiedzy na podstawie bieżących, sporządzanych doraźnie badań i statystyk. W związku z tym pomocna może być współpraca z Eurofoundem, a nawet wspólne przeprowadzenie jego przyszłego badania.

4.8. Zachęca do dialogu społecznego na szczeblu sektora i przedsiębiorstwa, tak aby można było poczynić postępy w organizacji pracy, umożliwiające pracownikom będącym jednocześnie opiekunami nieformalnymi lepsze godzenie obowiązków w zakresie opieki z życiem zawodowym. Nie chodzi w żadnym razie o finansowanie opieki przez pracodawcę, lecz o ułatwienie jej dzięki organizacji pracy.

4.9. Pragnie położyć większy nacisk na samostanowienie przy podejmowaniu decyzji o sprawowaniu opieki nieformalnej przez opiekunów oraz, co nie mniej ważne, przy wyborze i przyjmowaniu opiekunów nieformalnych przez osoby korzystające z opieki. Należy podkreślić, że konieczne jest zapewnienie członkom rodziny warunków umożliwiających podjęcie swobodnej decyzji, czy chcą pozostać w domu jako opiekunowie.

4.10. Uważa, że realizacji strategii w dziedzinie opieki powinno towarzyszyć stworzenie solidnych, dostępnych i przystępnych cenowo systemów pomocy społecznej i opieki instytucjonalnej. Potrzebne są zatem inwestycje strukturalne w wysokiej jakości usługi publiczne, aby wspierać osoby potrzebujące opieki i ich krewnych sprawujących opiekę nieformalną. EKES zauważa, że na przykład we wspólnym oświadczeniu w sprawie przeglądu zarządzania gospodarczego w UE ⁽¹⁰⁾ Europejska Federacja Związków Zawodowych Służb Publicznych, Rada Gmin i Regionów Europy (CEMR) oraz Federacja Europejskich Pracodawców Sektora Usług Społecznych wyrazili obawy w kwestii mandatu negocjacyjnego Rady UE dotyczącego przeglądu przepisów w zakresie zarządzania gospodarczego UE i stwierdzili, że te przepisy nie powinny utrudniać potencjalnych wysiłków państw członkowskich polegających na inwestowaniu w usługi społeczne z myślą o dobrostanie obywateli ⁽¹¹⁾. Komitet zaapelował o przeprowadzenie przez współprawodawców dalszej i dogłębnej oceny metodologii analizy zdolności obsługi zadłużenia przed przyjęciem nowego rozporządzenia, aby uniknąć wszelkich niezamierzonych automatycznych konsekwencji wynikających z nowej polityki oszczędnościowej, w szczególności biorąc pod uwagę społeczne skutki środków, które zostaną ostatecznie przewidziane ⁽¹²⁾.

4.11. Podkreśla, że częsty brak stałego i długoterminowego zatrudnienia oraz awansu zawodowego pracowników będących jednocześnie opiekunami nieformalnymi powoduje nierówności, odbija się na sile nabywczej rodzin korzystających z nieformalnej pomocy i prowadzi do zubożenia materialnego i niematerialnego. Jest to zatem ogólna strata z ekonomicznego punktu widzenia, ponieważ pociąga za sobą:

— utratę wykwalifikowanej siły roboczej (niepełne zatrudnienie w sektorze opieki),

⁽¹⁰⁾ https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/EU_Economic_Governance_review_EPSU_CEMR_Social_Employers_Joint_Statement.pdf.

⁽¹¹⁾ Wspólne oświadczenie Federacji Europejskich Pracodawców Sektora Usług Społecznych i Europejskiej Federacji Związków Zawodowych Służb Publicznych w sprawie przeglądu zarządzania gospodarczego w UE.

⁽¹²⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie skutecznej koordynacji polityk gospodarczych i wielostronnego nadzoru budżetowego oraz uchylającego rozporządzenia Rady (WE) nr 1466/97”, „Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1467/97 w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu” oraz „Wniosek dotyczący dyrektywy Rady zmieniającej dyrektywę Rady 2011/85/UE w sprawie wymogów dla ram budżetowych państw członkowskich” (Dz.U. C, C/2023/880, 8.12.2023).

- utratę inwestycji w szkolenie pracownika rezygnującego z pracy (z wyboru lub przymusu),
- stratę związaną z udziałem odpłatnego świadczenia usług w sektorach opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności.

4.12. Stwierdza, że niezbędne jest wprowadzenie form rzesznicstwa na rzecz prawa wszystkich osób do wytchnienia. Od dwudziestu lat formalni opiekunowie stają się coraz bardziej widocznymi podmiotami w organizacji systemów pomocy społecznej, a potrzeba ich wsparcia musi teraz stanowić priorytet agendy politycznej. Dłuższe średnie trwanie życia, przejście na opiekę domową i bardziej włączające formy wsparcia to tylko niektóre ze zmian, które dotyczą milionów osób w Unii Europejskiej zajmujących się co dzień opieką nad innymi osobami. Jest to kwestia polityczna i dotycząca zdrowia publicznego, która musi przyświecać strategiom w zakresie opieki nad osobami znajdującymi się w najtrudniejszej sytuacji, przy zachowaniu trwałej równowagi między solidarnością publiczną a wzajemnym wsparciem rodzinnym.

4.13. Sądzi, że w ramach europejskiej polityki społecznej potrzebne jest kompleksowe wsparcie dla obywateli, a także należy wspomagać reformy krajowej polityki społecznej i do nich zachęcać.

5. W kierunku polityki wspierania nieformalnej opieki rodzinnej

5.1. Komitet apeluje, by państwa członkowskie wdrożyły zalecenie Rady w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i wysokiej jakości opieki długoterminowej, podejmując odpowiednie kroki w celu przyjęcia strategii politycznych i środków mających wspierać sytuację opiekunów nieformalnych. EKES – również w świetle wysłuchania zorganizowanego w marcu 2024 r. – odnotowuje wniosek europejskich stowarzyszeń opiekunów rodzinnych o rozszerzenie zakresu europejskiej strategii w dziedzinie opieki w celu:

5.1.1. zwiększenia formalnego wsparcia przez zapewnienie i rozszerzenie zakresu usług dla opiekunów nieformalnych na ich potrzeby za pośrednictwem propozycji dotyczącej europejskiej gwarancji opieki⁽¹³⁾ oraz przez wzmocnienie wdrażania już istniejących przepisów,

5.1.2. ta gwarancja umożliwiłaby stały dostęp do usług opieki i pomagałaby w zniwelowaniu dysproporcji w Europie i w państwach członkowskich pod względem dostępności i adekwatności tych usług,

5.1.3. zwiększenia dostępności i przystępności usług opieki, w tym przez ułatwienie wjazdu i przemieszczania się specjalistom i pracownikom spoza UE; EKES proponuje skupienie się na wszystkich pracownikach służby zdrowia w Europie, niezależnie od ich statusu migracyjnego i miejsca zamieszkania,

5.1.4. skonsolidowania szerokiej oferty wysokiej jakości usług opieki długoterminowej, w tym przez zajęcie się kwestią szkoleń i doskonalenia zawodowego opiekunów formalnych i nieformalnych,

5.1.5. zapewnienia – w tym z myślą o przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu, przeciążeniu psychofizycznemu i nadużyciom – usług wytchnieniowych oraz usług w zakresie oferowania miejsc tymczasowego pobytu osobom wymagającym opieki, profilaktyki i monitorowania ich stanu zdrowia, również usług nieformalnych, szczególnie w sytuacjach opieki długoterminowej,

5.1.6. zagwarantowania rozbudowanych usług reagowania, które uruchamiano by w nagłych wypadkach związanych z opieką lub zdrowiem,

5.1.7. zapewnienia prawa do samostanowienia osobom podejmującym się opieki nieformalnej poprzez usunięcie istotnych przyczyn zmuszających je do takiej decyzji,

5.1.8. zapobiegania ryzyku zubożenia oraz deprivacji materialnej i niematerialnej, w tym poprzez zapewnienie specjalnych przekazów pieniężnych i wsparcia finansowego, zwłaszcza w sytuacjach opieki długoterminowej oraz w przypadku rezygnacji ze stałego zatrudnienia lub jego utraty,

⁽¹³⁾ Dz.U. C 140 z 21.4.2023, s. 39 oraz Dz.U. C 486 z 21.12.2022, s. 37.

5.1.9. podjęcia działań na rzecz utrzymania poziomu dochodów gospodarstw domowych i osób fizycznych oraz jego wyrównania z uwzględnieniem innych systemów opieki i zabezpieczenia społecznego,

5.1.10. zapewnienia środków i wsparcia umożliwiających nieformalnym opiekunom powrót do pracy zarobkowej w sytuacji, gdy zrezygnowali oni z pracy w celu skupienia się na opiece; podjęcia działań zmierzających do wznowienia rozwoju kariery, do powrotu do pracy oraz do utrzymania więzi ze światem pracy,

5.1.11. przeciwdziałania różnicom w sytuacji kobiet i mężczyzn pracujących zawodowo i sprawujących opiekę nieformalną, w tym przez wzmocnienie i rozszerzenie wdrażania dyrektywy 2019/1158,

5.1.12. zachęcania do usług opiekuńczych i zdrowotnych w domu, aby uniknąć ryzyka segregacji i izolacji, ale także umożliwić monitorowanie sytuacji, w których istnieje ryzyko wypalenia zawodowego lub nadużyć,

5.1.13. monitorowania zjawiska opieki nieformalnej na szczeblu europejskim oraz oceny wyników środków wprowadzonych w ramach mechanizmów badań i monitorowania przewidzianych w strategii w dziedzinie opieki,

5.1.14. wspierania racjonalnego pod względem kosztów rozpowszechnienia technologii teleopieki, komunikacji i wsparcia w domu bez rezygnacji z pomocy człowieka,

5.1.15. uwzględnienia kwestii opiekunów rodzinnych w obchodach Międzynarodowego Dnia Opieki, tak aby mogli zostać dostrzeżeni w europejskim systemie opieki.

Bruksela, 10 lipca 2024 r

Oliver RÖPKE
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego